

розбиратися в навколишньому світі; полегшити спілкування з власною родиною та іншими людьми; додати упевненості; раціональніше й різноманітніше організувати режим дня, зокрема харчування як важливого компонента здоров'я; докласти зусиль захистити малюка від алергії, в тому числі харчової, діатезу, пелюшкового дерматиту, нарешті, гратися й розвивати дитину від першого місяця життя до подальшого становлення, формуючи ціннісні установки.

Література

1. Бурлев В.А. Ангиогенез и ангиогенные факторы роста в регуляции репродуктивной системы у женщин / В.А. Бурлев, В.С. Павлович // Проблемы репродукции. – 1999. – № 5. – С. 6–14.
2. Вихляева Е.М. Фармакология репродуктивной системы женщины: клиническое применение агонистов и антагонистов половых гормонов и клинической гинекологии / Е.М. Вихляева // *Materia Medica*. – 1994. – № 4. – С. 5–20.
3. Краснополский В. И. Половые стероиды в патогенезе остеопороза / В.И. Краснополский, Т.И. Рубенко, М.А. Писаревская // Проблемы репродукции. – 1998. – № 6. – С. 14–20.
4. Репродуктивная эндокринология : пер. с англ. / [под ред. С. Иена, Р. Даффе]. – М., 1998. – С. 160–192; 612–680.
5. Генетика в акушерстве и гинекологии : пер. с англ. / [Д. Симпсон, М.С. Голбус, Э.О. Мартин, Р.Э. Карто]. – М., 1985. – С. 68–100.

РАЙКО В.В., ПОЧЕКАЛІН І.М.

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ОФІЦЕРІВ В УМОВАХ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Теоретико-методологічні підходи дослідження, визначення змісту діяльності офіцера, визначення її об'єктів і спрямованості дали нам змогу перейти до моделювання процесу формування професійної культури офіцерів. Моделювання – специфічний спосіб пізнання, при якому одна система (об'єкт дослідження) відтворюється в іншій (моделі). Наукова модель – це в думках уявлена й матеріально реалізована система, яка адекватно відображає предмет дослідження. Вивчення моделі дає можливість отримати нову інформацію про об'єкт. Відношення між моделлю й оригіналом полягає у відносно обмеженій подібності, коли в процесі наукового пізнання модель замінює оригінал; вивчення моделі дає інформацію про оригінал. Модель виконує свою функцію в процесі пізнання лише завдяки тому значенню, якого вона набуває як замітник досліджуваного об'єкта. У зв'язку із цим під оригіналом розуміється не цілісний об'єкт у його якісно-кількісній специфіці, у всьому багатстві його різноманітних властивостей, зв'язків і відносин, а саме тих, які безпосередньо цікавлять дослідника.

Створенням моделей педагогічних систем займалось багато науковців: Т.В. Ваколюк [1], А.Б. Горстко [2], О.В. Мисечко [3], Ю.І. Пассов [4] та ін.

Мета статті – розкрити компоненти моделі формування професійної культури офіцерів в умовах службової діяльності та обґрунтувати зв'язки між ними.

При створенні моделі ми виходили з того, що вона повинна відображати таке:

- вимоги, які висуваються до якості професійної підготовленості офіцерів;
- основні ідеї досліджень з проблеми формування професійної культури офіцерів;
- педагогічні умови ефективного формування професійної культури офіцерів;
- зміст підготовки у вигляді знань з теорії й технології формування професійної культури;
- основні критерії та показники рівнів сформованості досліджуваної якості.

Виділення структурних компонентів дало нам змогу розділити модель на блоки. Під блоком розуміється компонент, що відрізняється змістом і структурною специфічністю, відносною автономністю й функціональною інтегративністю. Відповідно до виділених нами структурних елементів формування професійної культури в модель включено п'ять блоків: концептуальну основу, процесуальну частину, програмно-методичне забезпечення, діагностичний інструментарій та кінцевий результат. Основним результатом, що відображає ефективність функціонування моделі, є позитивна динаміка рівня сформованості професійної культури офіцера й рівня його професійної діяльності. В узагальненому вигляді модель формування професійної культури офіцерів подано на рис.

Отже, виходячи з логіки нашого дослідження, ми виділяємо як перший блок концептуальну основу, що включає визначення мети й конкретних завдань, змісту, основних закономірностей та принципів формування професійної культури офіцерів.

Мета визначена соціальним замовленням суспільства на розвиток особи офіцера, готового професійно й кваліфіковано виконувати службові обов'язки. Метою процесу, що вивчається, є підвищення рівня професійної культури офіцерів.

Мета конкретизується в завданнях. Одним із завдань є формування професійної свідомості, що передбачає оволодіння теоретичними знаннями, які полягають у повному й конкретному пізнанні службових обов'язків, розумінні їх як цілісного явища. Це – накопичення професійних знань, їх систематизація.

Друге завдання формування професійної культури офіцерів – формування професійної спрямованості (розвиток інтересу до професійної діяльності, професійної активності).

Третє завдання – формування професійно значущих якостей офіцера (психологічних, соціальних, моральних, які сприяють ефективності професійної діяльності).

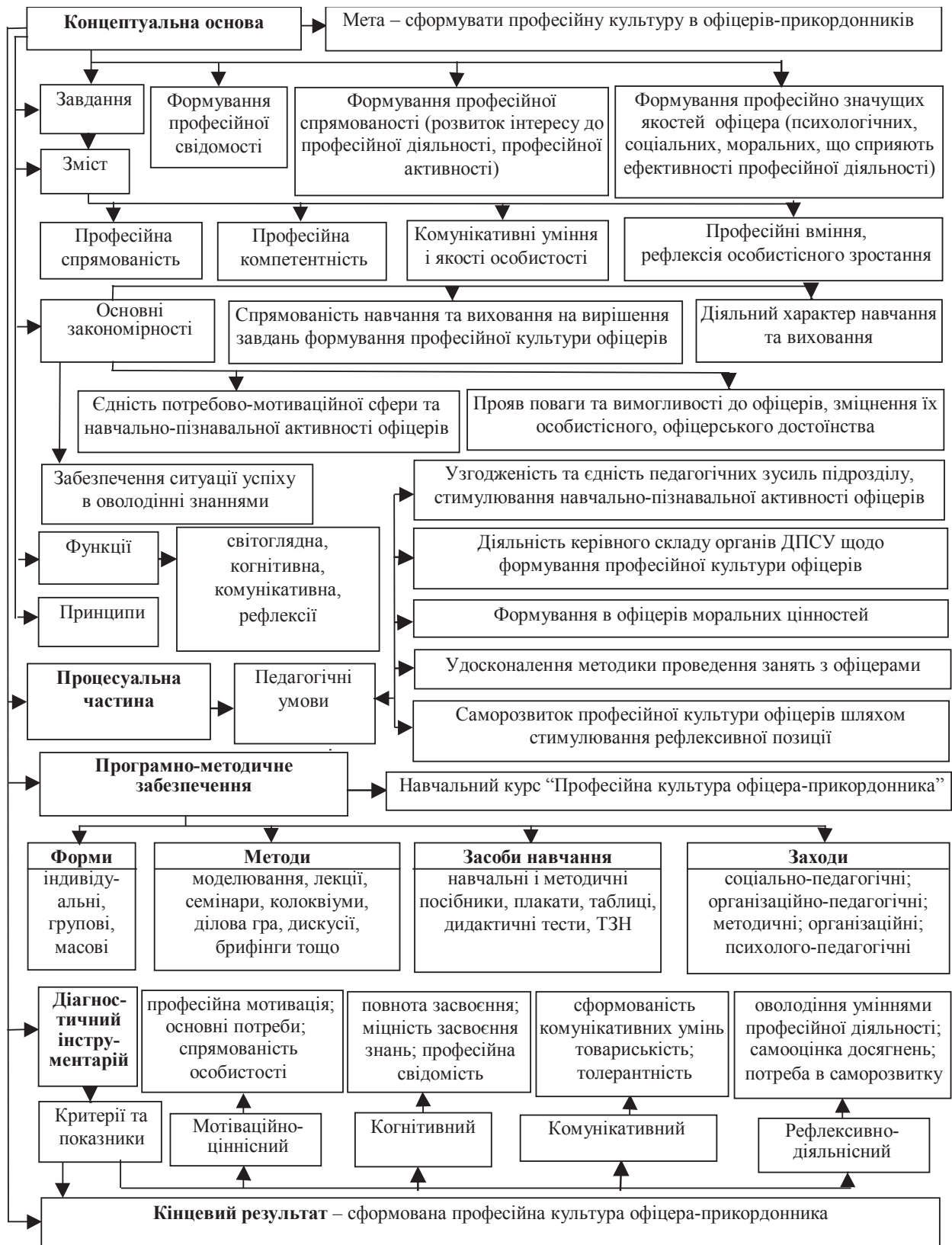

Рис. Модель формування професійної культури офіцерів-прикордонників в умовах службової діяльності

Відповідно до цих завдань ми визначили зміст професійної освіти офіцерів, який подано нами у вигляді змістовної підструктури моделі формування професійної культури офіцерів. Вона включає професійну спрямованість, про-

фесійну компетентність, комунікативні уміння та якості, рефлексію особистісного зростання відповідно до виділених компонентів професійної культури.

При організації дослідної роботи ми вважали важливим спиратися на певні закономірності педагогічного процесу. Поняття “закономірності” означає стійкі, повторювані та істотні зв’язки в педагогічному процесі, реалізація яких дає змогу добиватися ефективних результатів у розвитку та формуванні особистості.

У педагогічному процесі, як видно з наведеної моделі, ми спиралися на такі *закономірності*:

- спрямованість навчання та виховання на вирішення завдань формування професійної культури офіцерів;
- діяльнісний характер навчання та виховання;
- єдність потребово-мотиваційної сфери й навчально-пізнавальної активності офіцерів;
- вияв поваги та вимогливості до офіцерів, зміцнення їх особистісного, офіцерського достоїнства в процесі навчання й виховання;
- забезпечення ситуації успіху в оволодінні знаннями;
- урахування вікових та індивідуальних особливостей офіцерів;
- підвищення впливу колективу на покращення якості навчальної та виховної роботи;
- узгодженість і єдність педагогічних зусиль підрозділу, стимулювання навчально-пізнавальної активності офіцерів;
- взаємозв’язок процесів виховання, самовиховання, освіти та розвитку офіцерів;
- взаємозв’язок навчання та реальних можливостей офіцерів.

Ці закономірності в науковій літературі добре висвітлені, тому ми лише відзначимо, що вони виступають основоположними вимогами до практичної організації навчально-виховного процесу. Саме в педагогіці їх прийнято називати дидактичними принципами. Зважаючи на викладене, ми керувалися загальними *принципами*, згідно з якими навчання повинно:

- бути науковим і мати світоглядну спрямованість;
- характеризуватися проблемністю;
- бути активним та наочним;
- здійснюватись в органічній єдності освіти, розвитку та виховання офіцерів;
- бути доступним, систематичним, послідовним.

У формуванні професійної культури ми спиралися на такий специфічний принцип забезпечення суб’єктної позиції офіцерів, який зумовлений актуалізацією суб’єктної позиції офіцерів у процесі культурного виховання, коли їм не тільки надана можливість, а й забезпечені педагогічні умови для ухвалення самостійного рішення, вчинку, морального вибору, моральної оцінки, самооцінки. Тому на заняттях використовувалися методики, що акцентують прагнення офіцерів самостійно діяти, вирішувати, вибирати. Офіцеру-керівнику відводиться роль опосередковувальної ланки. Його роль – допомогти, підказати, заохотити, схвалити, підтримати устремління, створити ситуацію успіху.

Взаємозв’язок між виділеними нами компонентами формування професійної культури офіцерів є видимим на функціональному рівні: одні й ті самі *функції* присутні в різних компонентах моделі. Проте зазначимо, що в одному

компоненті визначальна функція є провідною, а в іншому вона ж стає другорядною. Теоретико-експериментальне дослідження показало, що інтеграція функцій окремо узятих компонентів дає змогу реалізувати функцію всієї моделі, інтегруючи функції кожного компонента.

Основними особливостями моделі формування професійної культури офіцерів є:

- по-перше, її спрямованість на досягнення поставленої мети;
- по-друге, інтеграція функцій окремо взятих компонентів, що дає змогу реалізувати функції всієї моделі.

Функція – це зовнішній вияв суті об'єкта, точніше, найважливіша сторона вияву суті об'єкта. Функція як деякий стабільний, характерний для цієї системи спосіб поведінки є однією з найважливіших сторін суті цієї системи, і в цьому сенсі – однією з її внутрішніх характеристик.

На наш погляд, до основних у професійній діяльності офіцера можна віднести такі функції: світоглядну, когнітивну, комунікативну, рефлексії. Отже, офіцер, який через специфіку своєї професії оволодів високим рівнем сформованості професійної культури, виконує ці функції.

При моделюванні процесу формування професійної культури офіцерів необхідно організовувати зазначений процес, виходячи з інтеграції різноманітних за змістом форм як навчальної, так і позанавчальної (зокрема, суспільно-професійної) діяльності офіцерів.

Для обґрунтування компонентів процесуальної частини було виявлено комплекс педагогічних умов, за яких розроблена модель буде щонайкраще сприяти формуванню професійної культури офіцерів-прикордонників.

Виходячи з аналізу психолого-педагогічної літератури й узагальнення досвіду підготовки офіцерів, ми вважаємо, що *педагогічними умовами*, які забезпечують формування професійної культури офіцерів, є:

- діяльність керівного складу органів ДПСУ щодо формування професійної культури офіцерів;
- формування в офіцерів моральних цінностей;
- удосконалення методики проведення занять з офіцерами;
- саморозвиток професійної культури офіцерів шляхом стимулювання рефлексивної позиції.

Визначені умови включають формування особистісних якостей і основних компонентів формування професійної культури офіцерів. Розглянутий комплекс педагогічних умов є необхідним і достатнім для формування професійної культури офіцерів.

Програмно-методичний блок формування професійної культури офіцерів включає: участь в індивідуальних, групових, масових формах професійної діяльності; методи (моделювання, лекції, семінари, колоквиуми, ділову гру, дискусії, брифінги тощо); засоби (навчальні й методичні посібники, плакати, таблиці, дидактичні тести, ТЗН тощо). Програмно-методичне забезпечення формування професійної культури є як інтеграцією змісту навчального матеріалу різних навчальних предметів, так і інтеграцією форм різних видів виховної діяльності.

При розробці моделі процесу формування професійної культури офіцерів ми не могли не врахувати аспект виділення рівнів сформованості професійної культури, які представлено діагностичним інструментарієм моделі. Під резуль-

татом освітнього процесу ми розуміємо досягнутий офіцером або колективом рівень професійної культури. З'ясувати ступінь відповідності дозволяють теоретично розроблені критерії (показники), які володіють якісно-кількісною визначеністю еталону і з якими порівнюються досягнуті результати.

Висновки. Таким чином, завдання, закономірності та принципи змісту, форми й методи формування професійної культури офіцерів реалізуються в педагогічному процесі, який представлено в розробленій моделі. Він спрямований на формування в офіцерів моральних понять, суджень, поглядів; моральних почуттів; моральних відносин; ставлення до моралі, права, людей, народів, Батьківщини; ставлення до себе; моральних умінь, навичок та звичок; професійно-культурного поведіння офіцерів-прикордонників. Продовжити дослідження доцільно за такими напрямками: поглиблення професійних знань офіцерів-прикордонників у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів; правове виховання як складова формування професійної культури у курсантів-прикордонників.

Література

1. Ваколюк Т.В. Педагогічні умови інтенсивного навчання іноземної мови курсантів-прикордонників : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. / Т.В. Ваколюк. – Хмельницький, 2003. – 199 с.
2. Горстко А.Б. Познакомьтесь с математическим моделированием / А.Б. Горстко. – М. : Знание, 1991. – 160 с.
3. Мисечко О.В. Педагогічна технологія формування вмій службового спілкування у майбутніх офіцерів-прикордонників : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / О.В. Мисечко. – Хмельницький, 2006. – 20 с.
4. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению : пособие для учителей / Е.И. Пассов. – М. : Просвещение, 1991. – 223 с.

РЕЗНИК С.М.

УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ

Реалізація особистісно орієнтованого підходу є актуальною проблемою сучасної вищої освіти, оскільки саме такий підхід має забезпечити високий рівень професійної підготовки фахівців. Саме на основі цієї ідеї вбачається можливим перспективний розвиток сучасної педагогіки, який набуває особливого значення для нашої України, адже прогрес країни значною мірою залежить від рівня освіти і, як наслідок, рівня освіченості її громадян.

Сьогодні ідея особистісно орієнтованого підходу в педагогіці розвивається в працях І.Д. Беха, І.О. Зимньої, І.А. Зязюна, В.Г. Кременя, Н.Г. Ничкало, О.М. Пехоти, В.В. Рибалки, С.О. Сисоєвої, Т.І. Сущенко, І.С. Якиманської [1; 3; 5 та ін.]. Аналіз праць дає змогу підкреслити, що основний наголос у них зроблено на визначенні способів подачі навчального матеріалу, забезпеченні індивідуальної роботи та самореалізації й саморозвитку особистості, що навчається. Водночас подальших досліджень потребують проблеми обґрунтування умов реалізації особистісно орієнтованого підходу в навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів.

Мета статті – визначити психолого-педагогічні умови особистісно орієнтованого підходу в професійній підготовці студентів.

Однією з важливих психолого-педагогічних умов реалізації особистісно орієнтованого підходу є розуміння індивідуальних особливостей студента, його мотивів, переконань, цінностей, здібностей та властивостей.